

6. Documenting and Interpreting Conflict through Oral History: A Working Guide / Columbia University, Center for Oral History [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://static1.squarespace.com/static/561bf748e4b0f7b2b488f369/t/56226f5ce4b013a54e8a95be/1445097308069/Documenting_and_Interpreting_Conflict_Through_Oral_History.pdf
7. Introduction to Oral History / Baylor University Institute for Oral History [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.baylor.edu/content/services/document.php/43912.pdf>

REFERENCES

1. Kis O. (2007), *Usna istoriia : stanovlennya, problematyka, metodolohichni zasady* [Oral history : formation, problematics, methodologic basis], *Ukrayina Moderna* [Modern Ukraine], № 4, pp. 7–21.
2. Kulish P. (1989), *Chorna rada : Khronika 1663 roku* [Black Council : the Chronicle of 1663] // Kulish P. *Tvory u 2 t.* [Works in 2 books], book 2, Kyiv, Dnipro, pp. 6–153.
3. Nahaiko T. (2010) *Usna istoriia : mizhdystsyplynarnyi dialog humanitarnykh studii* [Oral history: interdisciplinary dialogue of humanities] // *U poshukakh vlasnoho holosu : usna istoriia yak teoriia, metod, dzherelo* [In search for personal voice : oral history as a theory, method, source], Kharkiv, pp.160–170.
4. Pastushenko T. (2010) *Metod usnoyi istorii ta usnoistorychni doslidzhennya v Ukrayini* [Oral history method and research in Ukraine], *History of Ukraine*, № 17-18 (657-658), pp 10–15.
5. Pushchuk I. (2013) *Usna istoriia – dzherelo do vyvchennya ukrayinsko-polskoho konfliktu na Volyni v period Druhoyi svitovoyi viiny* [Oral history as a source for WWII Ukrainian-Polish conflict in Volyn investigation] // *Volynska trahediia : cherez istoriyu do porozuminnya* [Volyn tragedy : through history towards mutual understanding], Lutsk, pp. 204–218.
6. Documenting and Interpreting Conflict through Oral History : A Working Guide / Columbia University, Center for Oral History, available at http://static1.squarespace.com/static/561bf748e4b0f7b2b488f369/t/56226f5ce4b013a54e8a95be/1445097308069/Documenting_and_Interpreting_Conflict_Through_Oral_History.pdf
7. Introduction – Introduction to Oral History / Baylor University Institute for Oral History, available at <http://www.baylor.edu/content/services/document.php/43912.pdf>

УДК 821.1612-31Яновський1/7.08:7

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІ ЗАСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ КОЗАЦТВА У ТВОРЧОСТІ Ю. ЯНОВСЬКОГО

Коробкова Н.К., к. філол. н., доцент

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, Одеса, Україна

korobkova-onu@ukr.net

Статтю присвячено актуальній і досі мало дослідженій проблемі інтермедіальності літературно-художнього твору. Простежено взаємозв'язок архітектурного та малярського інтертексту з ідейно-стильовими домінантами неоромантичного струменя творчого мислення Ю. Яновського на прикладі роману “Чотири шаблі”.

Ключові слова: інтермедіальність, художній часопростір.

ИНТЕРМЕДИАЛЬНЫЕ СРЕДСТВА ИЗОБРАЖЕНИЯ КАЗАЧЕСТВА В ТВОРЧЕСТВЕ Ю. ЯНОВСКОГО

Коробкова Н.К.

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Французский бульвар, 24/26, Одесса, Украина

Статья посвящена актуальной и до сих пор мало исследованной проблеме интермедиальности литературно-художественного произведения. Прослежено взаимосвязь архитектурного и живописного интертекста с идейно-стилевыми доминантами неоромантической составляющей

творческого мышления Ю. Яновского на примере романа “Четыре сабли”.
Ключевые слова: интермедальность, художественное времяпространство.

INTERMEDIOS MEANS OF DEPICTING COSSACKS IN Y. YANOVSKY'S CREATIVE WORK

Korobkova N.

*Odesa I.I. Mechnikov National University
 French Boulevard 24/26, Odesa, Ukraine*

Neoromantic works by Y. Yanovsky are characterised by national-liberating heroics, highly developed in the novel “Four Swords”.

The image of the Cossacks is one of the most conceptually valuable to disclosure idea-aesthetic view points of the author. The novel shows the elements of romantic idealization of cossack-knight character.

Such scientists as M. Gnatyuk, L. Kavun, M. Naenko, R. Movchan, V. Panchenko investigated the poetics of songs' accompaniment, some of means of depicting Cossacks. But the interaction between literature, painting, architecture wasn't studied properly in this novel. This fact proves the originality of the research.

The goal is to study architectual and pictorial intertext, as it is a method to express the author's admiration of the Cossacks, it's rebellions as the only one real power, which is capable to fight the conquerors.

The article is focused on the specific of Ukrainian icon-painting. Due to A. Zhaboryuk's studios it's connection with the national idea is emphasised.

According to M. Eliade's concept of the space inhomogeneity (viz. sacrum and profanum), the image of the Cossacks' Church is considered as a representative of the Church mythologem.

The problem of national memory, it's awakening and renaissance Y. Yanovsky decided by means of crossing different branches of art.

Key words: intermedialis, art chronotope

На думку В. Мельника, феномен українського неоромантизму характеризується широким діапазоном героїки, який залежить, передусім, від розуміння ідеологічних засад національної самосвідомості, а відтак і національного державотворення.

У художньо-естетичній концепції Ю. Яновського провідною є “національно-визвольна героїка” [4, с. 8], яка має посутній вияв у романі “Чотири шаблі”. У творі подано “картину-гіпотезу” (Р. Мовчан) національно-визвольного руху 10–20-х рр., синтезовано передано його суть і трагічні наслідки.

Образ козацтва є одним із найбільш концептуально значимих для розкриття ідейно-естетичних позицій автора. Це виявляється цілком закономірним. Принагідно згадаймо передмову до “Історії українського козацтва” (2009) у двох томах, у якій академік НАН України В. Смаглий зазначив, що козацтво й Україна, козацтво й український народ здавна перебували в одному асоціативному ряду, “адже через історію козацтва, по суті, переломлювалася ціла епоха в минулому України та її народу ... козацтво відіграло визначну роль у справі збереження українського етносу” [5, с. 5].

У романі яскраво виражено елементи романтичної ідеалізації козацько-лицарського типу героя, які звучать як безпосередньо, так і опосередковано. Так, вченими було досліджено поетику пісенного супроводу, окремі художні засоби, за допомогою яких змальовано козацький дискурс, визначено козацьку тему як один із посутніх складників художнього світу Ю. Яновського. Йдеться передовсім про дослідження М. Гнатюк, Л. Кавун, М. Наєнка, Р. Мовчан, В. Панченка.

Метою цієї розвідки є окреслення інтермедіального аспекту поетики образотворення роману “Чотири шаблі” Ю. Яновського, який на сьогодні є не достатньо проаналізованим. Серед завдань – вивчення архітектурного і малярського інтертекстів.

А. Жаборюк у ґрунтовній монографії “Давнє українське малярство” наводить цікаві приклади на підтвердження того, що ідея державності, без якої майбутнє України немислиме, була близькою і зрозумілою як натхненникам, так і виконавцям розписів, зокрема, у Троїцькій надбрамній церкві Києво-Печерської лаври. У своєрідній формі знайшла вона свій вияв у центральній композиції розписів – “Перший Вселенський собор”. В одній із груп учасників собору сучасники могли легко пізнати багатьох членів тодішнього уряду України на чолі з гетьманом Іваном Скоропадським [2, с. 83]. Також у розписах головного храму Києво-Печерської лаври – Успенського собору – важливе місце посідала галерея портретних зображень київських і литовських князів, українських гетьманів, архимандритів тощо. При цьому зображення українських гетьманів проіснували до 1934 р. і були замальовані [2, с. 80]. Із тексту роману “Чотири шаблі” видно, що в церкві наявні й ікони, мальовані з козаків, і, власне, їхні портрети. У такий спосіб підсилюється ідейно-естетичне звучання цього опису, адже вони знаходяться у священному просторі.

Звернімо увагу на досить високу емоційну виразність церковних зображень, які здатні “переморгуватись” і “гніватись”. Чим зумовлено презирство й гнів козаків? Далі маємо пояснення: “Свічок наявно не хватало. Вусаті ікони гнівалися зі стін: їм треба більше світла. Але церкву не було вже давно так освітлено. Хіба що запорожці, повертаючися з морських походів, клали вози свічок перед святими кошовими в церкві і викурювали їм же цілі шапки росного ладану зі Смірни” [7, с. 344]. Образ свічки в цьому контексті символізує духовність, “світ віри” [6, с. 498] й пам’яті, занедбані українцями. Чітко простежується опозиція минуле / сучасне, адже наголошується, що тепер такої церкви не створять, але водночас висловлюється ідея невмирущості козацтва. Оповідач припускає, що за церквою доглядає низовий братчик, а гіперболи “вози свічок” та “шапки ладану”, які жертвують козаки, ще раз висвітлюють і вивищують функцію козацтва у збереженні духовної пам’яті народу.

Слід зазначити, що відбувається “стертя” опозиції минуле / сучасне за рахунок діалогу Галата і “розгніваних” ікон та портретів: він “незадоволено пересунув кованого ставника з сотнею свічок – від святої Варвари до ікони Покрови, де в натовпі стояло чимало чорновусих козаків з булавами й перначами... Свічки всі порозтикувано. Церква ніби виповнилася жовтим жаром... Галат зупинився, задоволено оглядаючи свою роботу...” [7, с. 344].

Отаке переміщення свічок звичайно ж було невинним, бо ікони з зображенням Покрови надзвичайно вшановувались козаками. В. Войтович наголошує: “У козаків вона була у великій пошані. На день Покрови відбувалися вибори нового отамана” [1, с. 379]. Відома ікона “Покрова” к. XVII – поч. XVIII ст., яка є “прямим відгуком” [2, с. 116] на переможне закінчення національно-визвольної війни та відновлення державності України: зображено Богородицю, яка, мов добра матір, прикриває рушником козаків-запорозців від лихих ворогів, тут же є портретне зображення Богдана Хмельницького.

М. Еліаде вважає, що людина впродовж усієї своєї історії здатна розвивати дві екзистенційні ситуації, два способи буття у світі: священне й мирське. При цьому, “людина сучасного суспільства” існує у “десакралізованому Космосі” [3, с. 11], але прагне повернутися до священного. Так, саме повернутися, а не віднайти.

Річ у тім, що простір “не є однорідним, він складається з розривів, тріщин: існують частини простору, якісно відмінні від решти частин... Отже, існує священний простір, він “могутній”, “значущий” [3, с. 12]. М. Еліаде веде мову і про священний час, “який має парадоксальну властивість циклічного часу, що повторюється і повертається, та свого роду вічним міфічним теперішнім, в яке людина періодично занурюється завдяки

ритуалам” [3, с. 37]. Прикметно, що міфологічне усвідомлення неоднорідності часу й простору є “прадосвідом, рівнозначним досвіду “створення Світу” [3, с. 12].

У романі “Чотири шаблі” репрезентантою сакрального є міфологема храму – давня козацька церква. Як відомо, храм створює “вихід у височинь і забезпечує спілкування зі світом богів” [3, с. 15], з давньохристиянських часів церква була задумана як “втілення на Землі небесного Єрусалима, з іншого боку, вона відтворює Рай, або Небесний Світ” [3, с. 34]. Як бачимо, піднесеність і важливість подій, які стануться в церкві, підкреслена, здавалося б, простим сполучниковим порівнянням: “До церкви люди сходилися, як на великдень” [7, с. 344]. Адже немає потреби наголошувати, що Великдень – одне із найбільших свят, коли віруюча людина, прагнучи духовного очищення, оновлення, обов’язково відвідує церкву. На описі церкви слід зупинитися детально: “Церкву колись будували ще запорожці – вона була тісна і старовинна. За всім доглядало, певно, хазяйське око братчика низового, бо міцніше зробити церкву не стало б хисту й нині. Все окували залізом. Навіть панікадило було такої неймовірної ваги, що влітку, під час одправ, порипували сволоки, на котрих воно висіло, лускалися дошки, і здавалося, втягне хреста з бані до церкви ця щира запорозька пожертва. Суворі звички Січі Запорозької відбилися на церкві. Ікони було змальовано з братчиків-будівників, з кошового отамана, з курінних. В такій церкві ставало страшно серед вусатих чорних лицарів, уквітчаних оселедцями, в козацьких свитах – лицарів жорстоких і відважних. Вони позирали зі стін, переморгувалися один з одним – часто з презирством до молільників, іноді – вибачливо, рідко – з потуранням. Та парафіяни вже позивали до своїх ікон” [3, с. 344]. Тут важливо зробити декілька зауважень. По-перше, Ю. Яновський наголошує на унікальності феномену української церкви як “чуда народної архітектури”, яка цікава тим, що розписи та ікони в ній “різні в кожен добу, але єдині в декоративних принципах... прямо чи побіжно переплітаються з народними легендами і сказаннями, виражають в сюжетах надії і сподівання народних мас” [2, с. 99]. Також підкреслено “сильний” демократичний струмінь українського ікономалярства.

Отже, архітектурний інтертекстуальний образ церкви і малярські інтертекстуальні образи ікон сприяють виходу на метафізичний рівень художнього світу Ю. Яновського. Так виразнюється авторська естетика, у якій помітне місце посідає героїка, змальована через посередництво образу козацтва. Можна зробити припущення, що інтермедіальний вимір роману “Чотири шаблі” Ю. Яновського є певною формою комунікації митця з читачем із метою актуалізації (пробудження і відродження) його “національної пам’яті”, що, безумовно, потребує подальшого детального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
2. Жаборюк А. Давнє українське малярство (XI – XVIII ст.) / А. А. Жаборюк. – Одеса : Маяк, 2003. – 208 с.
3. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і Андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / М. Еліаде; [пер. з нім., фр., англ. Г. Кьорян, В. Сахно]. – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 591 с.
4. Мельник В. Модернізм української прози: генеза, розвиток, історичне значення / В. Мельник // Сильові тенденції української літератури ХХ століття : [зб. наук. статей, присвячений В. Мельнику / наук. ред. Дончик В. Г.]. – К. : Фоліант, 2004. – С. 5–13.
5. Смаглій В. Феномен українського козацтва / В. А. Смаглій // Історія українського козацтва : [нариси у двох томах]. – Т. І. / відп. ред. Смаглій В. А. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – С. 5–16.

6. Холл Дж. Словарь сюжетов и символов в искусстве / Дж. Холл / [пер. с англ. А. Майкапара]. – М. : ООО “Издательство АСТ”; ООО “Транзиткнига”, 2004. – 655 с.
7. Яновський Ю. Чотири шаблі : [роман] / Юрій Яновський // Гончар О. Перекоп. Яновський Ю. Чотири шаблі. – К. : Український Центр духовної культури, 1997. – С. 339–498.

REFERENCES

1. Voytovych V. (2002). *Ukrainska mifologiya* [Ukrainian mythology], Lybid, Kyiv.
2. Zhaboryuk A. (2003). *Davne ukrainske malyarstvo (XI – XVIII st.)* [Ancient Ukrainian painting], Mayak, Odesa.
3. Eliade M. (2004). *Svyaschenne i myrske; mify, snovydinnya i misterii; Mefistofel i Androgin; Okulyzm, vorozhbystvo ta kulturni upodobannya* [Sacred and Common; Myths, dreams and mysteries; Mephisto and Androgine; Occultism, fortune-telling and cultural priorities], Translated by G. Kioryan and V. Sakhno, Foliant, Kyiv.
4. Melnyk V. (2004). Modernism of Ukrainian prose; genesis, development, historical value; Stylistic tendencies of Ukrainian literature of the XXth century, *Zbirnyk naukovykh prats, prysvyachennyu V.Melnyku*, Foliant Kyiv.
5. Smaglyi V. (2009). *Phenomen ukrainskogo kozatstva; Istoriya ukrainskogo kozatstva* [The phenomenon of the Ukrainian Cossacks; The history of Ukrainian Cossacks], Kyivo-Mogylyanska Academiya, Kyiv.
6. Hall J. (2004). *Slovar syuzhetov i simvolov v iskusstve* [Dictionary of subject and symbols in art], Translated by A. Maykara, Transitkniga, Moscow, Russia.
7. Yanovsky Y. (1997). *Chotyry Shabli* [Four Swords], Ukrainskyu centr dukhovnoyi culture, Kyiv.

УДК 821.161.2:82.0-343

ГРА З МІФАМИ В ХУДОЖНІХ ПРОЕКТАХ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ІСТОРІЇ В. КОЖЕЛЯНКА

Костецька Л.О., к.філол.н.

*Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
ljubovkosteck@rambler.ru*

Романи В. Кожелянка пропонують ігровий простір, означений координатами альтернативної історії. Твори «Конотоп» і «Дефіляда в Москві» будуються на грі в історію, коли українці використовують свій шанс і отримують можливість змінити перебіг історії. Авторськими художніми стратегіями є гра із національними міфами, поєднання сучасного і минулого, інтертекстуальність. Це представлення комфортного варіанту українського світу.

Ключові слова: міф, гра, альтернативна історія, інтертекстуальність.

ИГРА С МИФАМИ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОЕКТАХ АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ИСТОРИИ В. КОЖЕЛЯНКО

Костецкая Л.А.

*Запорожский национальный университет
ул. Жуковського, 66, г. Запорожье, Украина*

Романы В. Кожелянка предлагают игровое пространство, очерченное координатами альтернативной истории. Произведения «Конотоп» и «Дефиляда в Москве» строятся на игре в историю, когда украинцы используют свой шанс и получают возможность изменить ход истории. Авторскими художественными стратегиями являются игра с национальными мифами, сочетание современного и прошлого, интертекстуальность. Это представление комфортного варианта украинского мира.

Ключевые слова: миф, игра, альтернативная история, интертекстуальность.